

(*Excerptio pars II exstat supra in Appendice ad opera exegetica; pars III, sermonibus centum constans, in Appendice ad opera mystica.*)

DE UNIONE CORPORIS ET SPIRITUS.

Quod natum est ex carne caro est, et quod natum est ex spiritu spiritus est (Joan III). Si nihil inter spiritum et corpus medium esset, neque spiritus cum corpore, neque corpus cum spiritu convenire potuisset. Multum autem distat inter corpus et spiritum; longe sunt a se duo hæc. Est ergo quiddam quo ascendit corpus, ut appropinquet spiritui, et rursus quiddam quo descendit spiritus, ut appropinquet corpori. Id quo ascendit corpus, alius corpore est: et iterum id quo descendit spiritus inferius est spiritu. Sed et ipsa corpora non omnia ejusdem qualitatis sunt, sed facta sunt alia superiora, alia inferiora, alia suprema, et corpoream naturam pene transcendentia. Similiter et spirituum sunt alii superiores, alii inferiores, alii infimi, et pene infra spiritualem naturam prolapsi, ut in hunc modum infima cum summis copulentur. Ascendit Moyses in montem, et Deus descendit in montem. Nisi ergo Moyses ascendisset et Deus descendisset, non convenissent in unum. Magna sunt in his omnibus sacramenta. Ascendit corpus, et descendit spiritus. Ascendit spiritus, et descendit Deus. Quo ascendit corpus, superius est corpore. Quo descendit spiritus, inferius est spiritu. Rursus quo ascendit spiritus, superius spiritu: et quo descendit Deus, inferius Deo. Corpus sensu ascendit, spiritus sensualitate descendit. Item spiritus ascendit contemplatione, Deus descendit revelatione. Theophania est in revelatione, intelligentia in contemplatione, imaginatio in sensualitate, in sensu instrumentum sensualitatis, et origo imaginationis. Vide scalam Jacob, in terra stabat, et summitas ejus cæles tangebatur. Terra corpus, cælum Deus. Ascendunt animi contemplatione ab infimis ad summa. A corpore ad spiritum, mediante sensu et sensualitate. A spiritu ad Deum, mediante contemplatione et revelatione. Dominus autem scalæ innititur, ut ad infima suprema inclinentur. Ascendamus igitur et nos consideratione, quantum possumus, quia etsi totum non possumus, forte aliquid possumus. Si non sumus angeli volantes, tamen sumus homines ambulantes. Angeli scala non indigent qui volant divina contemplatione; sed homines qui repunt, vel, si amplius, ambulant humana ratione. Ego non puto angelos scalam quæsisisse propter se, sed ut homines docerent quid facere debeant ipsi. Ascensus est ab infimis ad suprema. Pone ergo primum quæ infima sunt, ut ab illis incipiens ordine ad superiora A conscendas. Sunt igitur in hoc mundi corpore quatuor elementa propriis qualitatibus distincta, id est terra, aqua, ignis, aer. Sed ex his primum, id est terra sola per se immobilis est, quia moveri non potest, nisi extrinsecus impellatur. Reliqua tria mobilia sunt, quia per se moventur sine impulsu extrinseco. Hoc tamen interest quod aqua teneri potest, ut non moveatur, aer et ignis non possunt. Rursum aer ad statum teneri non potest, ad præsentiam potest. Ignis vero nec ad statum tenetur, ut non moveatur, nec ad præsentiam, ut non elaboratur. Quæcunque ergo extrinsecus sive ad præsentiam, sive ad statum teneri possunt, extrinsecus etiam moveri possunt, vel ut moveantur, si immobilia sunt, vel ut amplius moveantur, si minus sunt. Solus B ignis sicut teneri non potest, sic etiam extrinsecus moveri non potest, in se omnem motum habens et ex se.

In his ergo quatuor quæcunque magis sensui subjacent, magis corpora dicuntur: quæ vero a sensu plus longe sunt, magis a natura corporum recedunt, et ad naturam spirituum accedunt. Hinc est quod ipse aer, quia præ sui subtilitate videri non potest, spiritus appellatur, cum corpus sit quoniam in ea parte qua sensum corporis excedit, tantum spirituali nature appropinquat, ut in appellatione etiam nomen illius usurpet. Sed ignis qui ipso aere longe subtilior est et mobilior, et non sicut aer, extrinsecus terrena corpora afflando movet, sed interior vegetando vivificat, magis proprie vocatur spiritus. C Sed hic spiritus, id est ignis alius est in iis corporibus, quæ tantum vegetat, non sensibilat; alius in iis quæ et vegetat et sensibilat. Vegetat enim quædam, non sensibilat sicut arbores et plantas, et universa in terra germinantia; quædam autem vegetat et sensibilat, sicut bruta animantia omnia, in quibus quædam sunt quæ sensum tantum habent, imaginationem non habent; quædam quæ sensum et imaginationem habent. Cum itaque sensibilari majus sit quam vegetari tantum, constat profecto hanc vim subtiliorem esse ubi sensum præstat, quam illic ubi solam vegetationem confert. Ubi autem magis subtilis est, quodammodo magis spiritus est, quia in eo quo magis incorporeæ nature approximat, nomen pariter et proprietatem illius usurpat; non tamen propriæ, quia in eo ipso quod spiritus dicitur, corporeæ nature proprietatem nequaquam excedere comprobatur. D

firmam vero et maxime corpus est illud quod per se omnino moveri non potest. Post hoc proximum et minus corpus est illud quod per se quidem moveri potest, et tamen extra se ad statum cohiberi potest. Deinde sequitur illud quod in natura corporis jam spiritus nomen sortitur; quod per se moveri potest et extra se quamvis ad præsentiam, ad statum tamen teneri non potest, quod non videtur et semper movetur. Summum est corpus et spiritali naturæ proximum, quod per se semper moveri habet, extra nunquam cohiberi habet; quod quidem, in quantum sensum præstat, imitatur rationalem vitam, in quantum imaginationem, format vitalem sapientiam. Nihil autem in corpore ætius, vel spiritali naturæ vicinius esse potest quam id ubi post sensum et supra sensum vis imaginandi concipitur. Quod quidem, in tantum sublime est, ut quidquid supra illud est, aliud non sit quam ratio. Ipsa utique vis ignea, quæ ex rinsecus formata sensus dicitur, eadem forma usque ad intimum traducta imaginatio vocatur. Forma namque rei sensibilis per radios visionis foris concepta, operante natura, ad oculos usque retrahitur, atque ab eisdem suscepta visio nominatur. Deinde per septem oculorum tunicas et tres humores transiens, novissimè purificata et collata introrsum ad cerebrum usque traducitur, et imaginatio efficitur. Postea eadem imaginatio ab anteriore parte capitis ad mediam transiens, ipsam animæ rationalis substantiam contingit, et excitat discretionem, in tantum jam purificata et subtilis effecta, ut ipsi spiritui immediate conjungatur; veraciter tamen naturam corporis retinens et proprietatem, ut constet quod scriptum est: *Quod natum est ex carne caro est (Joan III)*. Sicut enim de spiritu corpus non nascitur, sic etiam de corpore spiritus non procreatur. Quamvis enim corpus usque ad spiritum sublimetur, et spiritus usque ad corpus humilietur, nec spiritus tamen in corpus, nec corpus in spiritum transmutatur. Sed quod natum est ex carne caro est, et quod natum est ex spiritu spiritus est. (*Ibid.*) Tamen quod summum est in corpore, propinquum est spiritui, et in ipso vis imaginandi fundatur, supra quam est ratio. Quod enim imaginatio extra substantiam animæ rationalis sit, argumentum est quod bruta animalia vim imaginandi habere probantur, quæ rationem omnino non habent.

Est itaque imaginatio similitudo sensus, in summo corporalis spiritus, et in imo rationalis corporalem informans et rationalem contingens. Sensus namque sive per visum, sive per auditum, sive per olfactum, sive per gustum, sive per tactum, extrinsecus corpus contingens formatur, ipsamque formam ex corporis contactu conceptam intrinsecus reducens per meatus singulis sensibus emittendis et revocandis introrsum dispositis ad cellam phantasticam colligit, eamque illi parti puriori corporei spiritus imprimens ima-

ginationem facit. Quæ quidem imaginatio in brutis animalibus phantasticam cellam non transcendit; in rationalibus autem usque ad rationalem progreditur, ubi ipsam incorpoream animæ substantiam contingit, et excitat discretionem. Ergo imaginatio nihil aliud est quam similitudo corporis, per sensus quidem corporeos ex corporum contactu concepta extrinsecus, atque per eosdem sensus introrsum ad partem puriorem corporei spiritus reducta, eique impressa. Hæc autem in rationalibus purior sit, ubi ad rationalem et incorpoream animæ substantiam contingendam defecatur; tamen illic quoque extra substantiam illius manens, quia similitudo corporis est et fundatur in corpore. Rationalis autem substantia corporea lux est; imaginatio vero, in quantum corporis imago est, umbra est. Et idcirco postquam imaginatio usque ad rationem ascendit, quasi umbra in lucem veniens, et luci superveniens, in quantum ad eam venit, manifestatur, et circumscribitur; in quantum illi supervenit, obnubilat eam, et obumbrat, et involvit, et contegit. Et siquidem ratio ipsa sola contemplatione eam suscepit quasi vestimentum, ei est ipsa imaginatio extra eam, et circa eam quo facile exui et spoliari possit. Si verò etiam delectatione illi adhæserit, quasi pellis ei sit ipsa imaginatio, ita ut non sine dolore exui possit, cui cum amore inhæsit. Hinc est quod animæ corporibus exutæ, corporalibus adhuc passionibus teneri possunt, quia videlicet a corruptione corporalium affectionum nondum mundatæ sunt. Habet namque et ipse spiritus quamdam in sua natura mutabilitatem, secundum quam corpori vivificando appropinquat, in qua illa spiritalis et incorporea substantia nonnihil suæ puritatis deponit, et quasi quamdam grossiori proprietate corpori assumendo occurrit. Quæ quidam coaptatio, si secundum solam naturam sit, mutationem habet, corruptionem non habet. Sin autem vitiosa est, in hoc ipso puriorem naturam corrumpit, quod eam ad consortium ignobilioris terminos naturæ transire compellit. Et hoc vitium quanto altius animæ in corpore moventi inhæserit, tanto difficilius a corpore discedentem deserit: et non tollitur passio, etiam cum tollitur causa passionis. Ipsa quippe anima, in quantum delectatione corporis afficitur quasi quamdam corpulentiam trahens, in eadem phantasiis imaginationum corporalium deformatur, eisdemque alte impressis etiam soluta corpore non exiit. Quæ vero in hac vita se ab ejusmodi sæculentia mundare studuerint, hinc exeuntes quia nihil corporeum secum trahunt, a corporali passione immunes persistent. Sic itaque ab infimis et extremis corporibus sursum usque spiritum incorporeum, quædam progressio est per sensum et imaginationem; quæ duo in spiritu corporeo sunt. Postea in spiritu incorporeo proxima post corpus est affectio imaginaria, qua anima ex corporis conjunctione afficitur, supra quam est ratio in imaginationem agens. Deinde ratio pura supra imaginationem, in qua ratione supremum est animæ

a corpore sursum. Quando autem ab anima sursum A
itur ad Deum, prima est intelligentia, quæ est ratio
ab interiori formata, quia rationi concurrens con-
jungitur præsentia divina, quæ sursum informans
rationem facit sapientiam, sive intelligentiam, sicut
imaginatio deorsum informans rationem, scientiam
facit.

Quomodo sermo Dei unus est, scilicet Verbum in-
carnatum; item virus, efficax, penetrabilis, etc.,
et quomodo omnia nuca et aperta sint Deo; et de
sacerdotio Christi.

Semel locutus est Deus (Psal. Lxi), quia unum
Verbum genuit, per quod omnia fecit. Hoc Verbum
est sermo ejus. Unus est ergo sermo Dei, quia unum
est Verbum Dei. Et ideo vere unus, quia unius unus,
qui sententias multiplices non complectitur; sed
uno et simplici verbo consummatur. Quare ergo
dicitur in psalmo: *Ut justificeris in sermonibus tuis*
(Psal. l). Et alibi: *Vivifica me ut custodiam ser-
mones tuos* (Psal. cxviii). Si enim vere sermo Dei
unus creditur, quomodo multi sermones ejus dicun-
tur? Sed sciendum est quod aliter per hominum ora
loquitur Deus, aliter per semetipsum. Nam quod
Deus in hominibus per homines loquitur, hoc fere
omnis et Veteris et Novi Testamenti scriptura
testatur. Loquitur ergo Deus per homines, lo-
quitur per se, multos sermones per homines,
unum per semetipsum. Sed quoscunque per homi-
num ora protulit, iste unus in omnibus illis fuit, et
omnes in isto uno unum sunt, qui sine isto quolibet
loco vel tempore prolati esse non possunt. Videamus
ergo magnum sacramentum, verbum Dei hu-
mana carne vestitum, semel visibile apparuit, et
nunc quotidie idem ipsum humana voce conditum
ad nos venit. Et quamvis aliter per carnem, atque
aliter per vocem humanam hominibus innotescat,
quodam modo tamen hic intelligenda est vox Verbi,
quod ibi caro Dei. Humanitatem Christi mali quo-
que et increduli non solum videre, sed etiam occi-
dere potuerunt: et adhuc quotidie sermonem Dei
foris audiunt et contemnunt. Et quemadmodum illi
hominem occidere non præsumerent, si Deum cog-
noscere potuissent, ita quoque isti nequaquam
verba divina audita respuerent, si virtutem eorum
interno sapore gustare valerent. Sermo igitur Dei
vividus est, quia vita in eo est. In eo quod foris au-
ditum excitat, id quod intus est cor vivificat. In eo
quod auribus illabatur, id quod cordi inspiratur.
Quod foris est transit, quod intus est mutabilitatem
non recipit. Quod foris decursus verborum explicat,
intus veritas incommutabilis dictat. Propterea, in-
quit, *cælum et terra transibunt, verba autem mea non
transibunt* (Luc. xxi). Ubi utique non transibunt
ubi transitoria non sunt, quia sicut in multis unum
verbum non dividitur, ita multa in uno verbo non
variantur.

Illis itaque de sermone Dei breviter explicatis,
nunc Apostoli verba inspiciamus: *Virus est, inquit,
sermo Dei et efficax et penetrabilior omni gladio
ancipi i* (Hebr. iv). Virus, quia non mutatur; efficax,

quia non deficit; penetrabilis, quia non fallitur.
Non mutatur in promisso, non deficit in facto, non
fallitur in iudicio. Promissio ejus oblivione non mor-
itur, nec intentione mutatur. Operatio ejus diffi-
cultate non vincitur. Iudicium ejus ambiguitate non
fallitur. Veraciter promittit, fortiter facit, subtiliter
discernit. Vivus est sermo Dei ut credas, efficax ut
speres, penetrabilior ut timeas. Vivus est in præ-
ceptis et prohibitionibus, efficax in promissis et
comminationibus, penetrabilior in iudiciis et dam-
nationibus. Sed quia veritas promissorum, et omni-
potentia operum ejus credenda potius quam discu-
tienda sunt, quæ sit subtilitas iudiciorum ejus con-
sideremus. *Penetrabilior*, inquit, *est sermo Dei omni
gladio ancipiti*. Anceps est gladius, qui ex ambabus
partibus incidit, qui cum insigitur penetrans ex
utraque parte secundo viam sibi aperit, hic tamen
non nisi carnem incidit; sed Dei gladius utrinque
secat, quia potest animam et corpus perdere in ge-
hennam ignis (Math. x). Sive in iudiciis utrinque
secat, quia utrumque dijudicat, incidit et discernit.
Sequitur: *Pertingens usque ad divisionem animæ ac
spiritus* (Hebr. iv). In unoquoque homine tria sunt,
caro, spiritus, et mens. Ad carnem pertinet delecta-
tio, ad spiritum cogitatio, ad mentem discretio. De-
lectatio est serpens, cogitatio Eva, discretio Adam.
In delectatione est superfluitatis concupiscentia. In
cognitione est necessitatis providentia. In discre-
tione est veritatis sententia. Delectatio providentiam
obtentu necessitatis ad superfluitatem præcipitat.
Providentia rationem per compassionem inferioris
inclinat a sententia veritatis. Prima divisio est inter
serpentem et Evam, hoc est inter carnalitatem sive
animam, vel animalitatem et spiritum, inter delecta-
tionem et cogitationem, inter superfluitatem et
necessitatem. Secunda divisio est inter Evam et
Adam, inter cogitationem et intentionem, vel discre-
tio inter prudentiam carnis et sententiam veritatis.
Sermo etiam Dei quasi inter animam et spiritum
dividit, quando sacrum eloquium nobis, quæ inter
carnalia et spiritualia desideria repugnantia habeat
ostendit. Sequitur: *Compagum quoque et medul-
larum* (ibid.), id est etiam usque ad divisionem
compagum et medullarum pertingit ipse sermo Dei.
Quid vero per compages et medullas accipere de-
beamus, explanatur cum subditur: *Cogitationum et
intentionum* (ibid.). Compages sunt cogitationes, me-
dullæ intentiones. Primum foris sunt opera quasi
cutis, deinde delectatio quasi caro, deinde cogita-
tiones quasi ossa, deinde intentio quasi medulla.
Sicut cutis carnem tegit, sic opera delectationem, et
sicut ossa carnem fulciunt, sic cogitationes desideria
pascunt; et sicut medullæ ossibus interiores sunt,
sic in cogitationibus intentiones latent. Cogitationes
etiam compages vocantur, quia quodammodo ita
desideria adinvicem copulant, sicut compages mem-
brorum artus ligant. Compago enim vinculum est
quod medium est, et extrema conjungit. Et simili-
ter cogitationes, quia et ex desideriis nascuntur, et

desideria generant quodammodo, et hæc nutriendo, et illa giuendo utraque ad invicem ligant. Quasi enim præcedentibus sequentia connectunt, quia de illis et ipsæ, et illæ de ipsis prodeunt. Quod vero desideria cogitationes gignere diximus, nemini qui seipsum cognoscit, ignotum esse potest, quia illius profecto sæpius in cogitatione volvinur, cuius amore plus affecti sumus. Unde etiam Dominus in Evangelio dicit: *Ubi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum* (*Matth. vi*). Ac si diceret: Ubi est desiderium tuum, ibi est et cor tuum, id est ubi est affectio tua, ibi est et cogitatio tua. Rursus quod cogitationes desideria genent, Psalmista ostendit dicens: *In meditatione mea exardescet ignis* (*Psal. xxxviii*). Quia cuius rei cogitatio animo frequenter insederit, illius amor acrior in corde exardescit. Convenienter igitur per medullas, quæ in corpore magis secretæ sunt et reconditæ, intentiones accipimus, quæ quasi cogitationum nostrarum medullæ sunt, quia in cogitatione cordis latet intentio cogitationis. Quam dum subtiliter discutimus, quasi ad interiora ossium penetramus.

Liquet ergo quod recte compages, cogitationes, et medullæ dicantur intentiones. Superest inquirere quomodo sermo Dei usque ad divisionem eorum pertingat. Prima divisio est inter animam et spirituum, hoc est inter voluptates carnales et spirituales. Secunda divisio est inter compages, id est cogitationes carnales et spirituales. Primum enim discernuntur voluptates, et utrum bono an malo desiderio affectus sit animus. Quæ discretio ideo prima est, quia facilius quisque sua desideria dijudicare potest; deinde sequitur discretio cogitationum, quæ magis est occulta, et difficilius comprehenditur. Quia enim ex pravis desideriis bonæ nonnunquam cogitationes oriuntur, et rursus ex bonis desideriis pravæ cogitationes prodeunt: non facile est cogitationum qualitatem discernere vel discutere, cum non solum ex præcedentibus desideriis, de quibus oriuntur, sed etiam ex subsequentibus quæ ipsæ gignunt, eas oportet iudicare. Sed ut apertius videatur qualiter ex pravis desideriis bonæ, et ex bonis desideriis pravæ cogitationes nascentur, exemplo monstratur. Nemo est qui desiderium rapinæ nesciat malum esse, sed aliquando ex desiderio rapiendi nascitur desiderium occidendi, et sæpe ex desiderio occidendi nascitur horror homicidii. Dum ergo ex malo desiderio cogitatio bonorum gignens affectum prodit, quasi in radice mala surculus bonus duteem fructum facit. Similiter aliquando ex bono desiderio mala cogitatio nascitur, ut nonnunquam pollutionem carnis abominando, turpitudinem carnalis concupiscentiæ cogitare incipimus, et ex ipsa nostra cogitatione ad delectationem illicitam inflammanur, et quasi de puro fonte aqua manare inceperat, sed paulatim defluens in sentinam turpitudinis ibat. Aliquando autem cogitationes et ex bonis desideriis prodeunt, et bona desideria gignunt, vel ex malis ortæ similiter mala proferunt. In qua ambiguitate quia difficilius

veritas discerni potest, bene post divisionem animæ ac spirituum, id est carnalium et spiritualium voluntatum, divisio compagum, id est cogitationum bonarum et malarum, quasi perplexior et difficilior est posita. Postremo, quia discretio intentionum iis omnibus secretior esse cognoscitur, merito in extremo medullarum quoque divisio subditur. Hæc autem omnia sermo Dei dijudicando penetrat, quia ille qui per sapientiam suam intus secreta nostra subtiliter intelligendo discernit, foris per doctrinam suam utiliter nos illuminando eadem intelligere facit. Quia igitur *vivus est sermo Dei*, credamus eum vera promittere; quia *efficax* est, speremus eum promissa perficere; quia *penetrabilis* est, et falli non potest, offendisse eum peniteamus, et de reliquo timeamus offendere. Ipse enim et voluntates nostras intelligit, et cogitationes videt, et intentiones comprehendit. Sequitur:

Non est ulla creatura invisibilis coram ipso (*Hebr. iv*). Oculus Dei et longinqua capit, quia ubique præsens est, et intima, quia in omnibus est, et subtilia, quia perspicax est, et maxima comprehendit, quia omnia in ipso sunt. Hoc prosequitur dicens: *Omnia sunt in conspectu ejus nuda* (*ibid.*), quia in ipso sunt omnia *et aperta* (*ibid.*), quia ipse est in omnibus, vel nuda creatura dicitur, nuda actio vel cogitatio, vel intentio humana. Quidam est oculus, qui foris est et non intus, sicut oculus carnis; quidam intus est ad aliquid, et ad aliquid foris, ut oculus cordis; et quidam oculus, qui intus est tantum et non foris, ut oculus Dei. Oculus carnis videt tantum extima corporum, et oculus mentis extima cordium. Oculus Dei intima videt. Oculus cordis ad oculum carnis intus est, ad oculum Dei foris. Et sicut oculus carnis non capit quæ capit oculus cordis, sic oculus cordis non capit quæ capit oculus Dei; sed oculus Dei capit quæ capit oculus cordis. Igitur oculus carnis tantum capit extima corporum. Oculus cordis et extima et intima corporum sed tantum extima cordium. Oculus vero Dei extima simul et intima non solum corporum, sed etiam cordium capit. Ergo non est ulla creatura invisibilis coram eo. Omnia autem sunt nuda et aperta coram eo. Ab oculis nostris teguntur sæpe etiam quæ visibilia sunt; quæ invisibilia sunt clauduntur. Actio visibilis est, intentio invisibilis est. Sed actiones hominum licet in sua natura visibiles sint, multis tamen modis teguntur ab oculis nostris, ne videantur. Intentio autem videri non potest, etiamsi ipsa actio videatur. Igitur oculis Dei omnia sunt nuda, quia ipse omnes actiones hominum videt ubicunque fiunt, quia non sunt tenebræ, et non est umbra mortis, ubi abscondantur qui operantur malum; nec operimentum tegit, nec velamen protegit, nec paries intercludit, nec caligo abscondit nos ab oculis ejus. Ergo omnia sunt nuda, quia ipse videt omne quod agitur; omnia aperta quia ipse videt qua intentione agatur. Sequitur:

Ad quem nobis sermo (*ibid.*), id est ad Deum vel ad sermonem ejus, subauditur vel est, vel erit, vel

esse debet sermo. Primum fit sermo Dei ad nos, A postea sermo noster ad Deum. Duobus autem modis fit sermo Dei ad nos, interius et exterius. Interius per inspirationem, exterius per prædicationem. Item per inspirationem duobus modis, per naturam et per gratiam. Per naturam, quando conditis inspirat cognitionem boni; per gratiam, quando reparatis suggerit amorem boni. Duobus etiam modis fit noster sermo ad ipsum, vel consulendo rationem, vel reddendo rationem. Si modo rationem ex voluntate consulere ad faciendum nolumus, tunc ex necessitate de factis rationem reddemus: sicut in Apocalypsi dicuntur libri aperti, et deinde liber alius apertus qui est vitæ, postea iudicatos mortuos ex iis quæ scripta erant in libris (Apoc. xx). Libri sunt corda hominum. Liber vitæ est sapientia. Dei libri B aperiuntur, quando manifesta sunt secreta cordium. Liber vitæ aperiatur, quando unicuique luce interiori manifeste patescet omne quod faciendum est. Et mortui ex his quæ in libris sunt, non quæ in libro, iudicantur, quia peccatores ex suis operibus iudicabuntur. Libri nostri ad librum Dei scripti sunt, quia corda nostra ad similitudinem sapientie Dei condita sunt sicut dicitur: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine (Psal. iv)*. Adhuc scribi debent libri nostri secundum exemplar libri vitæ, sicut dicit Apostolus: *Estote imitatores Christi sicut filii charissimi (Ephes. v)*. Etsi scripti non sunt, saltem corrigendi sunt. Conferamus itaque libros nostros cum hoc libro, ut si quid aliter habuerint, C corrigantur, ne in illa ultima collatione, si quidpiam aliter inventi fuerint habentes, abiciantur. Sic intelligi potest, ad quem, id est sermonem est nobis sermo. Vel aliter, ad quem est nobis sermo. Loquamur ad Christum de nobis, ut ipse ad Patrem loquatur pro nobis, quia pontifex est, ut conferat Deo vota populi, et magnus. Magnus secundum divinitatem, quia Filius Dei; magnus secundum humanitatem, quia penetrat cælos. Accedamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ eius, id est ad ipsum in quo regnat gratia. Gratia autem in eo duobus modis regnat, quia nec in eo malitia est, quæ affectum gratiæ impediatur quin velit, nec in nobis miseria quin possit. Accedamus ergo cum fiducia, quoniam et officium eius est ut pro nobis oret, quia D pontifex constitutus; et meritum ipsius ut impetret, quia justus. Denique libenter compatiatur, quia et ipse propter nos infirmitatibus circumdatus est. Constitutus est, quia a Deo. Non enim ipse se constituit, sed Deus illum glorificavit, qui dixit: *Filius meus es tu: ego hodie genui te (Psal. ii; Matth. ii, xvii; Marc. ix)*. Quando in baptismo hoc dictum est

super Christum, tunc quasi ad pontificatum electus est. Quando in monte dictum est, tunc quasi pontifex est ordinatus, et veste indutus gloriæ. Postea in tertia voce quæ ad eum venit de cælo, dicens: *Et clarificavi, et iterum clarificabo (Joan. xvii)*, approbatus et confirmatus est in dignitate sua, sicut Aaron post ordinationem, quia quosdam æmulos et suo sacerdotio derogantes habuit, a Deo probatus est et confirmatus. In monte vestem gloriæ in ordinationem accepit; in resurrectione ad offerendas pro nobis preces Deo induit. *Omnis namque pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deum, ut offerat oblationes et sacrificia pro peccatis (Hebr. v)*. Duplex esse debet assumptio eorum qui præficiuntur, scilicet ut primum intus per gratiam assumantur ad excellentiam virtutis, postmodum foris per obedientiam vocentur ad excellentiam dignitatis. Alii assumuntur intus, et non foris sicut boni subjecti. Alii assumuntur foris et non intus sicut mali prælati, alii foris et intus sicut boni prælati, alii nec foris nec intus sicut mali subjecti. Sequitur:

Pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deum (ibid.). Dicitur in Evangelio: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo (Luc. xx)*. Sicut Cæsar habet præfectos suos ad populum qui exigant ea quæ Cæsaris sunt, sic et Deus habet præfectos suos ad populum suum, qui ea quæ Dei sunt requirant. Et sicut præfecti Cæsaris legatione populi funguntur ad intercedendum, et legatione Cæsaris ad populum ad imperandum, sic et præfecti Dei, id est prælati in Ecclesia legatione populi funguntur ad Deum ut obsecrent, sive legatione Dei ad populum ut jubeant. Aliud est enim officium prælati, in quantum est legatus populi ad Deum, et aliud est in quantum legatus Dei ad populum. In illo officio, quo est legatus populi erga Deum, devotionem exhibere debet, ut eum oblationibus et sacrificio spirituali precibusque placatum reddat. In eo officio quo est legatus Dei ad populum, ad ipsum pertinet ignorantes docere, peccantes corrigere. De illo officio in quo est legatus populi ad Deum dictum est, ut offerat sacrificia et oblationes pro peccatis. De illo officio in quo est legatus Dei ad populum, dictum est, *ut sciat compati iis qui ignorant et errant. Quoniam et ipse circumdatus est infirmitate (Hebr. v)*. Quidam sunt qui se in infirmitate esse cognoscunt, sed circumdatos infirmitate non putant, hi videlicet qui in quibusdam actionibus suis fortes se esse considerant. Qui vero in omnibus suis se infirmari conspiciunt, in quantum ad existimationem suam, undique infirmitate circumdati sunt.